Сентябрĕн 10-мĕшĕ – Танкистсен кунĕ

"Çичĕ класс вĕреннипех танкпа çӳресси пирки шутламанччĕ"

(Вĕçĕ. Пуçламăшĕ иртнĕ номерте).

Йывăрлăх кирек кама та пĕрлештерет, коллективпа пурăнма вĕрентет. Çапла вара 17 çулхи çамрăксем ĕçрен пушансан картта умне пуханатчĕç, радио итлесе нимĕçсем ăçта çитнине картта тăрăх паллă туса йĕрлесе пыратчĕç. Кашнийĕн куçĕнчех хуйхă палăрать. Çырусем урлă аннесемпе пичче-аппасем Сăр юханшывĕ хĕрне траншея алтма кайнине пĕлсен нимĕçсем пирĕн пата та çитесçĕ ĕнтĕ тесе тĕлĕнеттĕмĕр.

Ултă уйăх вĕреннĕ хыççăн ял ачисем çĕршыва кирлĕ специальноçсене алла илеççĕ. Иван электромонтер пулса тăрать. Кĕçех вĕсен ушкăнне Хабаровск хулине илсе каяççĕ.

– Чăваш çĕршывĕнчен тухса курмансскерсемшĕн ку хула питех те хитре курăнчĕ. Хитри хитреччĕ те, анчах магазинсенче нимĕн те çукчĕ. Сухан та пулман. Хĕлле пасарта çурса янтăланă вутта сутатчĕç. Халăх черет тăрсах туянатчĕ – пурăнмалла-çке. Эпĕ хулара электромонтерта ĕçлерĕм. Пире талăкра 800 грамм çăкăр паратчĕç. Ăна илме пĕр уйăхлăх пана карточкăсене питĕ вăрлатчĕç. Çăкăр патĕнче черетрех кĕсьерен кăларса каятчĕç. Макăру тăратчĕ вара пасарта... Халĕ йăлт аса та илес килмест, – куççульне шăлса илсе калаçрĕ Тăван çĕршывăн Аслă вăрçин ветеранĕ.

1942 çулхи августăн 11-мĕшĕ. 18 çулхи çамрăкăн фронта кайма ят тухать. Çак кунсем те паян ветеранăн асилĕвĕнче алă тупанĕ çинчи пекех.

– Çар комиссариатĕнче пирĕнтен ăçта кайма кăмăл пур тесе ыйтсан, пурте пĕр саслă майлăн "Киле" терĕмĕр. Анчах кам пире киле ярать ĕнтĕ. Эпĕ, Чăваш Енре Атăл та курманскер, кунта пĕррехинче Владивостока кайсан океан тата карапсем курнăччĕ те моряк пулас шухăш çуралчĕ. Çакна çар комиссариатĕнче юлташăма пĕлтерсен, вăл унта кайсан вăрçăра аманнан шыва кайса вилмелле пулать, сан кĕлеткӳне те туйпаймĕç тесе каларĕ те танкист пулма тĕв турăмăр. Пире завод директорĕ те, тимĕрпе ĕçлесе курнăскерсене, танкистсен ретне тăма ыйтрĕ. Кĕçех эпир танкистсене вĕрентекен вĕрентӳ полкне лекрĕмĕр,– хăйĕн танкист çулĕн пуçламăшне аса илчĕ И.Гришин.

Икĕ çул каялла кĕреплерен хăватлăрах техника курман яш умне заводра тин çеç кăларма пуçланă Т-34 танк тухса тăрать. Çаксемпе вĕсен тепĕртакран вĕрçа кĕмелле. Алла пулсан танкне те, пушки-пулеметне те, снарядне-патронне те алăри пӳрнесене пĕлнĕ пек пĕлмелле. Çур çул майлă çак пĕлĕве çĕр айĕнчи вĕрентӳ базинче илнĕ хыççăн "писсе çитнĕ" танкистсене Мускав патне илсе каяççĕ. Пурнăç çине интереслĕ пăхакан салтак-танкистпа кунта та интереслĕ истори пулса иртет. Фронта Чăваш Республикинчи Канаш урлă каймаллине пĕлсен килшĕн тунсăхланă хастар чĕрелле танкист Канаша çитсен киле тапкпа кайса килме шухăш пурри пирки пĕлтерет юлташĕсене. Лешсем кунашкал "ĕçшĕн" персе пăрахни пирки пĕлтерсен пирĕн ентеш лăпалат. Çапах та Канашра 3 сехет тăнă çĕрте чăвашла калаçса ярать те хайхискере çынсем хупăрласа илеççĕ, кайран çывăх тăвана ăсатнă пек ăсатаççĕ. Яш салтак хăй кил çумĕпех иртнине пĕлсе ача пекех макăрать. Батальон командирĕ лăпалтарни çеç тăна кĕртет ăна. "Вăрçăран киле таврăнасси пирки шутламан та ун чух",– тет вăл самант пирки манăн çĕнĕ пĕлĕш.

– Пĕрремĕш çапăçу асра. Кайран шутлатпăр та, чăнчăн ухмахсем пулнă-çке эпир ун чух. Чăн çапăçура çухалса кайрăмăр çав: танкне те тытса пымалла, пушкипе пемелле, пулемечĕпе çунтармалла, çыхăну тытса пымалла. Çапăçăвăн пĕрремĕш тапхăрĕ хыççăн манăн тепĕр капитанпа çуранах штаба документсем çитермелле пучĕ. Тăшман самолечĕсем бомбăсем тăкаççĕ. Чĕрĕ юлассăн туйăнман. Капитанпа пĕр сăрт хĕрне кайса выртрăмăр та бомба ванчăкĕсем лекесрен çăлăнса юлтăмăр.

Нумай пулнă кунашкал çапăçусем. Хăрушăраххисем те пулман мар. Анчах совет танкисчĕсем чăтнă, чăтнă та çĕнтернĕ. Пирĕн хастар ентеш пĕр çапăçура та хăйĕн танкне чарса лартман, шав малалла Хĕвел Анăçнелле уттарнă. Пĕр тĕллев – ÇĔНТЕРӲ!

– Çапăçусем хыççăн танкист юлташсене медаль-орденсем паратчĕç. Мана вара коммунистсен партийĕнче мар тесе айккине хăваратчĕç. Анчах манăнуншăн паян та кӳренӳ çук. Эпĕ-çке медаль-орденшăн çапăçман,– тет ветеран контузие пула хăйне танкист ĕçĕпе служба картлашкипе малалла яманнине пĕлтерсе.

Çĕнтерĕве пирĕн ентешĕн çар чаçĕ Польшăра кĕтсе илет. "Вăрçă пĕтнĕ тесен çĕр çинче тăнăн туйăнмарĕ. Пурте ыталашма, пĕр-пĕрне чуп тума пуçларĕç, тӳпенелле пилоткăсем вĕçетчĕç, автоматсем шатăртататчĕç. Мĕн чухлĕ юн, куççуль юхрĕ çак куна çывхартассишĕн, мĕн чуль ача тăлăха юлчĕ",– çĕнтерӳллĕн калаçрĕ Иван Никитич Гришин.

Фронран таврăнсан мирлĕ пурнăça аталантарассине те броняпа вут-çулăм витĕр тухнă танкист хăйĕн ĕçĕ тесе йышăнать. 18 çул конюхра вăй хурса вăрçă çулĕсенче 15 лашана юлнă витене çĕр ĕçне юрăхлă 160 лашана çитерет. Çак çулсенче те 160 яналарпа тултарать, хăй шанчăклă ĕçчен пулнине ĕçпе çирĕплетет.

Çакă çеç-и-ха паттăр танкистăн мирлĕ ĕçри пултарулăхĕ? Çук. Конюх ĕçĕ хыççăн колхоз председателĕ С.А.Афанасьев ыйтнипе И.Гришин хуçалăхра 17 вĕллене юлнă утара тытать. Ачаран çак ĕçре хăнăху илнĕскер Иван Никитич кунта та кĕске хушăрах мал туртăмлă утăм тăвать: пĕчĕкленсе юлнă утара 120 вĕллене çитерет. Унăн ĕçĕпе кăсăкланма Мускавран та пĕрре мар килеççĕ, Венгри специалисчĕсем çитеççĕ, районти хурт-хăмăрçăсем кунта пĕлӳ илеççĕ.

Пĕррехинче Мăн Сĕнтĕр пасарне кайсан Фаина ятлă хĕрпе тĕл пулсан, вĕсен пысăк юрату пуçланать. Çамрăксем 1947 çулта çемье çавăраççĕ, 4 ача çуратса ӳстереççĕ, кашнинех çĕршыва юрăхлă тăваççĕ. Çакă мар-и-ха 60 çула яхăн пĕрле пурăнакан Фаина Николаевнăпа Иван Никитич Гришинсен пурнăç телейĕ!

Анатолий БЕЛОВ.

Çамрăклăх

Ăнăçу сунар пултаруллă хĕре

Ирина Сергеевна Степанова 1987 çулхи çĕртме уйăхĕн 2-мĕшĕнче Шетмĕпуç ялĕнче çуралнă. 2001 - 2005 çулсенче Шупашкарти Г.С. Лебедев ячĕллĕ Чăваш наци лицейĕнче вĕреннĕ. Халĕ вара вăл - И.Н. Ульянов ячĕпе хисепленекен Чăваш патшалăх университечĕн журналистика факультечĕн иккĕмĕш курс студенчĕ.

И.С. Степанова сăвăсем çырма кăмăллать. Ку пултарулăха вăл шкулта вĕреннĕ чухнех аталантарма тытăннă. Тĕрлĕ конкурссене, олимпиадăсене, конференцисемпе фестивальсене хутшăнса çĕнтерӳçĕ пулса тăнă.

Паян вулакансене пултаруллă çамрăкăн хăш-пĕр сăввисене паллаштарас тетпĕр.

Йăпăлти кушакăн сан умра ларатăп
Çурхи йăлтăр кун пек савăккăн çиççе.
Сан валли кăна эп юрăсем хайлатăп,
Саншăн çеç янраççĕ çепĕç кĕвĕсем.

Пĕчĕк ачаллă эс тутуна тăсатăн,
Çиллесе пăхатăн эсĕ куç айпе.
Мĕншĕн, сар хĕвелĕм, ытамран тарăтăн,
Мĕншĕн-ха йĕретĕн кунĕ-кунĕпе?

Ылтăн куççультен эп çут шăрçа çыхатăп,
Пĕлĕтрен çĕлетĕп сан валли кĕпе...
Саншăн çеç, хĕвелĕм, эпĕ пурăнатăп –
Эс пуртан саватăп çутă тĕнчене!

***

Тĕлкĕшет кăвайтăм... Шур сухаллă тĕтĕм
Лăп çилпе йӳçеккĕн пĕтĕрсе илет...
Çичĕ тинĕс урлă сан пата эп килтĕм - Чунăм, вĕлт чĕкеç пек, ытамна вĕçет!

Çăлтăрсем тухаççĕ – пĕрре, иккĕ, виççĕ!
Çăлтăрсем тухаççĕ пинĕ-пинĕпе...
Ик хăлхаллă уйăх яш ача пек çиçĕ,
Ярăнать мăнаçлăн пĕлĕт хĕррипе.

Шурă тутăра эп кăвакпа пĕветрĕм –
Эс сенкер тӳпешĕн çуннине пĕлсе.
Шăпчăкран ун çепĕç юррине вĕрентĕм –
Ир те, кас та кĕтрĕм эсĕ илтессе.

Эс вара пĕр вĕçĕм тӳпене сăнарăн,
Юратуллăн пăхрăн çăлтăр ташшине.
Тĕлкĕшет кăвайтăм, тĕлкĕшет, мăнтарăн,
Тен, ăнланчĕ чунăм саншăн йĕнине...

СĂМАХ КĂНА

Таптарĕç. Кӳрентерчĕç. Çапса хуçрĕç
Мăн кăмăллă та сивĕ сăмахсем.
"Сăмах кăна вĕт!" – ал сулса каларĕç
Айван ăс-пуçлă çăмăлттай çынсем.

Куçăм хуралайĕ манăн пĕр самант.
Вĕри куççулĕ питĕме çунтарчĕ.
Чечекленме пуçланăччĕ турат –
Сив çил лăска-лăска асаплантарчĕ...

КĂВАК КУÇСЕМ

Çур кунĕ пек таса кăвак куçсем –
Тен, тĕлĕкре тĕлленнĕ-ши мана?..
Хĕвеллĕн çиçекен астармăшсем,
Эп вĕсенче куратăп сан сăнна.

Çурхи тӳпе ташлать çав куçсенче:
Ытла ачаш, асамлă-çке ытла...
Вĕсен илемĕнче путать тĕнче –
Пăхаççĕ лăпкăн, пĕчĕк ачалла.

Хула тăçтаваскать, чупать, шавлать -
Вăл вăхăта пĕр шелсĕр хăвалать...
Сасартăк эп тĕл пултăм вĕсене –
Сенкер тӳпе пек тăрă куçсене!

Никам та çук халь маншăн тĕнчере.
Тĕнче те маншăн кăн-кăвак куçсем...
Эпĕ вĕсемпе аташнă тĕлĕкре –
Халь пурнăça кĕреççĕ тĕлĕксем...

ПĔРРЕМĔШ УТĂМСЕМ

Пĕрре! Иккĕ! Виççĕ! – Эп утатăп!
Тен, ытла хăюсăр та вăрах.
Тен, час-час ӳкетĕп, такăнатăп.
Пур пĕрех, анчах – Хамах! Хамах!

Урасем кăштах кутăнлашаççĕ,
Итлемеççĕ мур илесшĕсем:
Утнă чух теме хыça юлаççĕ
Е иртсе каяççĕ, куштансем!

Эх, телей! Утатăп-çке, утатăп!
Çак тĕнчешĕн эпĕ хам хуçа!
Кăмăл пур-тăк – пахчана тухатăп,
Кăмăл çук – кайса выртап лаçа.

Эх, телей! Атте-анне кулаççĕ,
Лăпкаса шăлаççĕ пуçăма.
Юратуллăн ман çине пăхаççĕ,
Çийĕнчех илеççĕ ытама!

Сукмакпа хамах таплаттаратăп,
Сар хĕвел сăнать эп утнине.
Пĕчĕк улăп эп, ӳссен пулатăп
Пысăк ПАТТĂР, ĕненсем, анне!

Спорт

В. Егорова парнисемшĕн

Сентябрĕн 16-мĕшĕнче ял хуçалăх предприятийĕсен, организацисемпе учреждениесен тата ял тăрăхĕсен физкультура коллективĕсем хушшинче Олимп чемпионкин В. Егорован парнисене çĕнсе илессишĕн çăмăл атлетика кросĕ иртет. Ăмăрту Муркаш стадионĕнче 11 сехетре пуçланать. Арçынсем 2 километр, хĕрарăмсем 1 километр чупаççĕ.

Мала тухнă командăна диплом, куçса çӳрекен кубок тата хаклă парне параççĕ. Призлă вырăн йышăннă участниксем дипломсемпе парнесене тивĕçеççĕ.

* * *

Çав кунах пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан тĕп шкулсен командисем хушшинче те çăмăл атлетика енĕпе В. Егорова парнисене çĕнсе илессишĕн ăмăрту иртет, Муркаш стадионĕнче 11 сехетре пуçланать. 1990-1991 çулсенче çуралнă яшсем 3 километр, хĕрсем 2 километр, 1992-1993 çулсенче çуралнă яшсем 2 километр, хĕрсем 1 километр, 1994-1995 çулсенче çуралнă яшсем 2 километр, хĕрсем 1 километр чупаççĕ. Мала тухнă команда куçса çӳрекен кубока, призлă вырăн йышăннă участниксем дипломсемпе парнесене тивĕçеççĕ.

Халăх медицини

Тăварланă купăста сиплет

Тăварланă купăста шывĕ – тĕлĕнмелле шĕвек. Пĕрремĕшĕнчен, тăвара, чула организмран пĕр шелсĕр хăваласа кăларать. Пĕр эрне кашни кун апат умĕн çуршар стакан ĕçсен – хăйăр тăкăнать, чулсем ирĕлеççĕ. Иккĕмĕшĕнчен, йӳçеклĕх сахал гастрит чухне 2-3 эрнерен эмелсĕрех ура çине тăратать. Виççĕмĕшĕнчен, диабетиксене йӳçĕтнĕ купăста шывĕ юнри сахăр шайне чакарма пулăшать. Мухмăрпа аптракансене ирхине 1 стакан купăста шывĕ ĕçни чăннипех чун кĕртет.

Геморройран лайăх

Геморройпа аптракансене нихăш енчен те ăмсанаймăн. Мĕн пурнăçĕ ĕнтĕ, туалетра та çăмăллăнни çук, нуша курни çеç. Ан куляннăр. Купăста шывĕ кунта та хăйĕн ĕçне тăвĕ. Кунне 2 стакан таран ĕçĕр – вара пĕтĕмпех йĕркене кĕрет.

Чĕкеç шатри те çухалĕ

Нумай хĕр упраç чĕкеç шатрине пĕтересшĕн тăрăшать. Çак тĕллевпе вĕсене тăварланă купăста шывĕ кирлĕ. Салфеткăна унпа йĕпетсе пит çине хумалла. Тепĕр 10 минутран илĕр те пите шывпа çуса тасатăр.

Пĕвер ыратсан

Пĕвер ыратсан 0,5 стакан тăварланă купăста шывĕпе çавăн чухлех помидор сĕткенĕн хутăшĕ сиплет. Ăна 1 уйăх кунне 3-4 хутчен апат хыççăн ĕçмелле.

Сывă пулĕç

Йӳçĕтнĕ купăста нумай çимелле, лайăх чăмламалла. Вара сирĕн шăл тунисем яланах çирĕп те сывă пулĕç.

Пĕлтерӳсем. Объявления

Министерство здравоохранения и социального развития ЧР сообщает, что в соответствии с распоряжением Правительство РФ от 6 марта 2003 г. № 291-Р в Российской Федерации ежегодно проводится Всероссийский конкурс "Российская организация высокой социальной эффективности".

Конкурс проводится в целях привлечения внимания к решению социальных вопросов на предприятиях и в организациях на примере лучших организаций (победителей и лауреатов конкурса) высокой эффективности той работы, широкого распространения и поощрения положительного опыта, имеющегося в этой сфере.

В конкурсе могут принять участие организации, зарегистрированные в Российской Федерации, независимо от форм собственности и отраслевой принадлежности.

Подведение итогов запланировано на IV квартал 2006 г.

Для участия в конкурсе организациям необходимо до 15 сентября 2006 г. направить в адрес конкурсной комиссии по подготовке и проведению конкурса (105203, Москва, ул. 15-ая Парковая, д.8, тел-факс 463-95-90, 464-33-33, 461-66-89) пакет конкурсной документации (находится в отделе соцзащиты населения Моргаушского района, каб. №106, тел.: 2-12-40).

Паянхи номерĕн 3-4 стр. пай çĕрĕсен хуçисен пĕлтерĕвĕсем заказ шучĕпе пичетленеççĕ.

Продаю автомобиль ВАЗ-2104 1997 г. в., в хорошем состоянии. Цена договорная. Телефон: 8-960-308-39-35.

Работа в компании AVON. Новичкам подарки. Телефон: 8-960-300-62-92.

Февраль уйăхĕнче виççĕмĕш пăруламалли ĕне сутатăп. Телефон: 2-13-95.

Е. Андреев ячĕпе хисепленекен колхозра ĕмĕрĕпе чунне парса ĕçленĕ, Çурлатри ялĕнче пурăннă

Петр Иванович ПУГАЧЕВ

ĕç ветеранĕ нумай вăхăт хушши чирленĕ хыççăн вилсе кайнă пирки унăн çемйипе тата çывăх çыннисемпе пĕрле тарăннăн, чĕререн хурланни çинчен тăванĕсем пĕлтереççĕ.

Личный состав отдела внутренних дел Моргаушского района выражает соболезнование близким и родственникам ветерана МВД Чувашии майора милиции в отставке

САЗОНОВА Владимира Леонидовича

и глубоко скорбит по поводу его безвременной кончины.

ГУП ЧР "Моргаушский издательский дом"
Моргаушская районная газета "ÇĔНТЕРӲ ЯЛАВĔ"

УЧРЕДИТЕЛИ:
Министерство культуры, по делам национальностей, информационной политики и архивного дела Чувашской Республики.
Государственное унитарное предприятие Чувашской Республики "Моргаушский издательский дом".

Директор-главный редактор А.И. ТИХОНОВ.

АДРЕС: 429530, Чувашская Республика, село Моргауши, улица Мира, дом 9.
ТЕЛЕФОНЫ: директор-главный редактор - 2-11-36, заместитель главного редактора - 2-12-82, бухгалтерия - 2-11-35, отделы: общественно-политической жизни, социальной жизни - 2-12-82, сельского хозяйства - 2-11-38.
E-mail: morpress@cbx.ru

Газета зарегистрирована управлением Федеральной службы по надзору за соблюдением законодательства в сфере массовых коммуникаций и охране культурного наследия по Приволжскому федеральному округу. Свидетельство о регистрации СМИ ПИ № ФС 18-2329 от 15 августа 2005 года.

Газета выходит на чувашском языке по средам, субботам.
Печать офсетная, объем 1,5 п. листа. Тираж 3334.
Материалы на правах рекламы публикуются под знаком Р или рубрикой «Аталану çулĕпе».
Время подписания в печать в 17 час. 20 мин., подписано - в 17 час. 05.09.2006 г.
Заказ
Дежурный по номеру ШАПОШНИКОВ В.Л.
ИНДЕКС ИЗДАНИЯ: 54822.

Номер набран и сверстан в ГУП "Моргаушский издательский дом", отпечатан (вкладыши - в ГУП "Моргаушский издательский дом") в типографии ГУП "ИПК "Чувашия": 428019 г. Чебоксары, пр. И. Яковлева,13. Качество печати соответствует оттискам, предоставленным редакцией.